

Nahlédnutí do Myanmaru. Znovuobjevená příroda, která dlouho nevydrží

Alois Pavlíčko

Myanmar si na rozdíl od turisty hojně navštěvovaného Thajska, stále dostupnějšího Vietnamu a nověji i Kambodže zachovává nejen pro Středoevropany kouzlo stále tajemné a dříve zapovězené země v jihovýchodní Asii s prastarou buddhistickou tradicí. I když leží

z větší části v indomalajské (orientální) biogeografické oblasti, na severu země zasahuje ještě do Palearktidy, konkrétně do Himálaje. Pohraniční oblasti si na rozdíl od lidmi hustě osídlených nížin podél velkých řek jako Iravádí zatím udržely přírodní charakter.

Významnými negativními změnami, vyvolanými ničením přírodních a přírodě blízkých biotopů, znečištěním cizorodými látkami a nadměrným ukládáním živin, prochází v Myanmaru pobřežní příroda. V zátoc v Myeiku původně rostly mangrovové porosty. Foto Alois Pavlíčko

Myanmar představuje původní název země užívaný místními obyvateli dávno předtím, než ji Britové, kteří v zemi vládli s výjimkou japonské okupace za 2. světové války v letech 1866–1948, přejmenovali na Barmu. Je také známa jako zlatá země, a to nejen pro své zlaté pagody, ale také díky značnému nerostnému bohatství a úrodné zemědělské půdě. V období 1962–2011 drželi moc v zemi vojáci, kteří se oficiálně hlásili k socialismu a uskutečnili rozsáhlé znárodňování. Poté civilní vláda otevřela zemi světu a podle Světové banky dnes odpovídá tamější hospodářství velikostí ekonomice Řecka nebo Finska: těží při tom z levné pracovní síly, kvůli níž se do Myanmaru přesouvají průmyslové podniky z jiných států.

Pro srovnání: Myanmar je rozlohou 8,5x větší než Česká republika a má pětkrát více obyvatel, kteří se hlásí k 135 úředně uznaným národnostem. V dnešním článku zavítáme do několika míst, která nám mohou poskytnout aktuální obrázek nejen o tom, jak na tom v Myanmaru příroda a krajina jsou, ale také jaký je vztah místních obyvatel k nim.

Když je přírodní park spíše městský park

Pokud bydlíte ve velké sídelní aglomeraci, jako je Rangún, určitě využijete nabídku k návštěvě přírodního parku Hlawga, ležícího asi 30 km severně od centra největšího města v zemi. Nenechte se ale zmást názvem. Nejedná se totiž o přírodní park v evropském pojetí, jak by se dalo na první pohled usuzovat, ale spíše o safari. Přitom někteří knižní průvodci jej uvádějí dokonce jako národní park. V roce 1982 ho založila tamější vláda ve spolupráci s Rozvojovým programem OSN (UNDP) a jeho oficiálním posláním se stala ochrana stálezelených, smíšených listnatých a zvodněných lesů a informování, výchova a vzdělávání veřejnosti a získávání její podpory pro péči o přírodní dědictví. Parkem procházíte nebo jej projíždíte minibusy, míjíte jednotlivá jezera a další atrakce či četná místa na piknik, za nimiž do parku míří velká část místních návštěvníků. Před vstupem do tohoto oploceného území zabírajícího přes 6 km² se nachází také menší zoologická zahrada.

Park hostí početná stáda různě velkých jelevovitých obývajících jihovýchodní Asii, jmenovitě jeleny lyrorohé (*Panolia eldi*), jelínky vepří (*Hyelaphus porcinus*), sambary indické (*Rusa unicolor*) a muntžaky sundské (*Muntiacus muntjak*). Zdaleka největší pozornosti návštěvníků se ale těší makakové rhesusové (*Macaca*

Okouzující pěnišník stromovitý (*Rhododendron arboreum*), jehož místní poddruh *delavayi* kvete již v březnu na Mt. Victoria. Foto Zuzana Růžicková

S makaky rhesus (*Macaca mulatta*) se setkáme všude tam, kde se pohybují lidé, zejména podél cest využívaných poutníky. Foto Alois Pavlíčko

mulatta). Jak můžeme potvrdit z vlastní zkušenosti, na krmení těchto známých opic, které jako běžně používaná laboratorní zvířata daly jméno antigenu vyskytujícímu se v červených krvinkách asi u 85 % lidí (Rh faktoru) a které se ocitly na palubě kosmických lodí i ve vesmíru, dostanete od strážců parku nikoli sáček, ale rovnou velký pytel tvrdého chleba.

Kde najdete tropickou přírodu i kulturní památky

Pokud se nespokojíte s hodně civilizovanou přírodou, zamiřte do národního parku Mount Popa ležícímu ve střední části Myanmaru. Jméno dostal podle prastarého vulkánu s propadlou kalderou, jehož vrchol dosahuje 1 518 m n. m. Při cestě k němu může zájemce projít hned pěti

Jedním z nejcennějších biotopů v Myanmaru zůstává rychle mizející deštný prales. Foto Zuzana Růžicková

Typické tetování žen horských kmenů osídlujících oblast Mt. Victoria ve státě Chin v nadmořské výšce kolem 3000 m. Foto Alois Pavlíčko

typy lesních ekosystémů. Určitě potěší setkání s nápadným otakárkem *Troides helena*, létajícím v korunách stromů a chráněným Úmluvou o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES). Stejně jako v dalších buddhistických zemích i v Myanmaru se nezřídka mísí zachovalá příroda s prastarou kulturou a všudypřítomným

náboženstvím. Boční sopouch Taung Kalat totiž proslul jako významné poutní místo opředené mnoha dávnými legendami. Pokud chce zájemce navštívit tamější klášter, kterému se oprávněně přezdívá Olymp jihovýchodní Asie, musí vyšlapat na samý vrchol symbolických 777 schodů. Zoology potěší, že biotop hostí endemický druh scinka, taxonomy pojmenovaný *Lygosoma popae*

a připomínající spíše slepýše: v poslední době ale byl zjištěn na několika dalších místech státu.

Západní Myanmar se může pochlubit působivými horami pokrytými borovicovými lesy kombinovanými s deštným pralesem. Na jejich vrcholcích rostou obří stromové rododendrony, v období sucha kvetoucí nápadnými barvami. Vhodným příkladem zůstává Mount Victoria, tyčící se až do výšky 3053 m n. m. Název národního parku Nat Ma Taung, v němž hora leží, odkazuje na její jméno v místním jazyce. Z jejího vrcholu se naskýtá nádherný výhled nejen do Myanmaru, ale i do sousední Indie a Bangladéše. V období dešťů, tedy od poloviny května do poloviny října, je ale Mt. Victoria skutečně neschůdná.

Milovníky přírody lákají v národním parku zejména na některých místech stále ještě zachovalé lesy s nádhernými orchidejemi, pestře zbarvenými motýly a další nezezajímavou flórou a faunou. Původní příroda ale rychle mizí: deštné lesy musejí ustoupit pozemkům sloužícím k pěstování banánů a batátů, což jsou momentálně na domácím i mezinárodním trhu hodně žádané a výhodné komodity. Přitom rozsáhlé a stupňující se kácení a vypalování se děje v rozporu se zákonem. Národní park totiž existuje jen na papíře: nemá žádné strážce ani formální správce, což se projevuje kromě zmiňovaného odlesňování mj. hromaděním odpadu včetně umělohmotných výrobků, plechovek od nápojů či papíru nejen podél cest. Nepřekvapí nás, že z něj již celá řada planě rostoucích rostlin, kupř. některé orchideje, či volně žijících živočichů, jako je celosvětově ohrožený volně žijící buvol šásámský (*Bubalus arnee fulvus*), v důsledku ničení původního prostředí úplně vymizela.

Vítané zpestření putování v horách a pohazení na duši představují nejen letmá setkání, ale i cílené návštěvy původních horských kmenů. Tetování zdejších žen je nezaměnitelné: označuje příslušnost k určitému kmeni a k oblasti, kde žijí. V důsledku neúprosného zpřístupňování celé oblasti pronikají civilizační prvky také do těchto odlehklých myanmarských hor.

Vydrží nádherné pobřeží vzrůstající civilizační tlaky?

Z horských pralesů a buddhistických památek se na naši poslední zastávku v Myanmaru přesuneme do její jižní části země. Souostroví Mergui v Andamanském moři sestává z více než 800 různě velkých převážně neobydlených žu-

lových ostrůvků a ostrovů rozprostírajících se na 12 000 km². Dlouhou dobu zdejší průzračné vody a dlouhé bílé pláže důvěrně znali jen piráti, pašeráci, povstalci, drobní rybáři a Mokenové, národ, který celý život stráví na loďce. Zlatá horečka turistiky v oblasti propukla po nástupu civilní vlády v roce 2011, kdy úřady otevřely dveře dokořán nejrozumnějším developerům. Pokračující výstavbu velkých letovisek financují hlavně Číňané a Tajci: i když není jejich kapacita dlouhodobě naplňována, staví se vesele dál, nezřídka na úkor pobřežních oblastí.

Znečištění přístavů, farmové chovy ryb a dalších mořských živočichů, vypouštění splaškových vod do moře, to vše vyvolává eutrofizaci (nadměrné hromadění živin, na prvním místě dusíku a fosforu v prostředí) původně průhledné vody. Navíc mizí i unikátní mangrovy, a to nejen v důsledku rozšiřování chovu ryb, ale i nové zástavby na pobřeží. Je ovšem potřeba říci, že v poslední době probíhá na ostrovech nákladná obnova mangrovových porostů pomocí dronů, financovaná mezinárodními organizacemi.

Prohlídka ostrovů vzdálených dále od pobřeží však stojí za to. Lze na nich i nocovat, například na Králově ostrově. Potápění ke korálovým útesům, jako u Diamantového ostrova, patří k celoživotním zážitkům nejen pro vnitrozemce.

Ve stejné oblasti navrhla státní správa již v roce 2002 zřídit národní park Tanintharyi. Měl by bezprostředně navazovat na národní park Kaeng Krachan na thajské straně hranice, na část jeho území mimochodem vznáší nárok právě rangúnská vláda, a na ploše 2072 km² chránit ekosystémy mangrovů a stálezelených lesů, a to v nadmořské výšce od hladiny moře až po 1500 m. Region dnes obývají tak ikonická zvířata, jako je volně žijící slon indický (*Elephas maximus indicus*), v poslední době v zemi pytlacený zejména pro kůži, černobílý tapír čabakový (*Tapirus indicus*), levhart, obvykle řazený k poddruhu levhart indočínský (*Panthera pardus delacouri*) a podle novějších molekulárně-genetických poznatků pravděpodobně náležející k subspecii levhart mandžuský (*P. p. orientalis*), nebo kamzikům příbuzný goral červený (*Naemorhedus baileyi*). Protože by vyhlášením chráněného území přišlo o svá práva na 16 000 původních obyvatel Karenů, v minulosti pronásledovaných centrálními vládami a ozbrojeným bojem se dožadujících nezávislého státu,

Součástí zachovalých lesních porostů jsou orchideje např. rodu Dendrobium. Při exkurzi s místním znalcem jsme dokázali pouze vizuálně rozlišit na 40 druhů. Foto Zuzana Růžicková

Původní lesy se v Myanmaru zachovaly zejména v horských oblastech. Foto Zuzana Růžicková

místní obyvatelé se pochopitelně staví proti jeho vzniku.

Tajemná země se stále více otevírá světu

Co jsme se při putování přírodou Myanmaru naučili? Především pokoře jak k přírodě, tak historii, ale také trpělivým diskusím s obyvateli. Naš průvodce po okolí Baganu, starověkého města nedaleko řeky Iravádí s více než dvěma tisíci

buddhistických chrámů, už moc dobře ví, že si touto činností vydělá více než zemědělec vypalováním lesa, a místní znalec orchidejí na Mount Victoria raději bude ukazovat stromy s orchidejemi, než je prodávat na palivo. Jak dlouho bude tamější před světem nemalou dobu uzavřená příroda odolávat silícímu tlaku globalizace, ale zůstává palčivou otázkou, umocněnou navíc vojenským převratem, provedeným 1. února 2021.